

■ Фотаздымак з гісторыяй

Гэта рана не загойваецца...

Калі-нікалі я бяру ў рукі наш сямейны альбом і, углядаючыся ў фотаздымкі, адчуваю, як шчыміць на душы, як тужліва пульсуе памяць, як перад вачыма нібы праплываюць старонкі жыцця — майго і дарагіх мне людзей. Так было і гэтым разам...

МНЕ споўнілася шэсць гадоў, калі наша вёска Куклічы, што ў Чачэрскім раёне, апынулася пад фашысцкім ботам. Дзіцячая памяць учэплівая і надоўга — а здараецца і назаўсёды — утрымлівае ў сабе трагічныя эпізоды. Такім, напрыклад, з'яўляецца той дзень — 15 студзеня 1943-га (мне тады ўжо было амаль восем гадоў), — калі з райцэнтра ў Куклічы прыбыў нейкі вялікі спецыяльны атрад з сабакамі і бацьку як старасту вёскі было загадана тэрмінова сабраць людзей на сход. Маці ўстрыжывалася: не да добра гэта, сказала. Бо немцы ў нашу лясную вёску наведваліся зрэдку і толькі днём, таму што баяліся начных вылазак партызан. А тут цэлы атрад. З сабакамі.

Маці скамандавала старэйшым дзецям — Архіпу, Надзі і Алёшу — бегчы ў лес, куды ўжо кінуліся і некаторыя іншыя вясцоўцы. А мяне (я ў той час моцна хварэў) паклала на падлогу і накінула цэлую кучу розных лахманаў, рыззя і строга наказала, каб не варушыўся, калі хто зойдзе ў хату. Сама ж накіравалася на сход.

Нашы бацькі — Яфрэм Фёдаравіч і Кацярына Піменаўна — да вайны працавалі ў мясцовым калгасе і карысталіся вялікай павагай у людзей. І калі немцы на парадак дня паставілі пытанне, хто ў вёсцы будзе старастам, усе назвалі майго бацьку. Адмовіцца ад гэтай «пасады» азначала вынесці смяротны прысуд самому сабе.

Бацька неўзабаве наладзіў сувязь з партызанамі, падключыўшы да гэтага самых надзейных аднавяскоўцаў, дакладваў народным мсціўцам аб сітуацыі ў навакольных населеных пунктах і настроі людзей, аб рознага роду прымусах і здэках фашыстаў. Маці ж выпякала хлеб, які трапляў у партызанскі атрад. Неаднойчы лясныя салдаты мелі магчымасць мыцца начамі

ў лазні.

Але аднойчы паліцай па прозвішчы Галубоўскі падпінаваў бацьку, калі ён па лесе вёз у мяшках боханы хлеба. Так у Куклічах з'явіўся карны атрад.

Маўклівы і перапалоханы натоўп вясцоўцаў у акружэнні аўтаматчыкаў, грозна ашчэраныя пашчы аўчарак, што рвуцца на людзей з павадкоў і гатовыя загрызці іх... Крыклівы афіцэр рэй-

ха з паперай у руках, голас якога падймаецца да высокіх нот... Заглядаючы ў той спіс, ён называе прозвішчы, і з натоўпу выцягваюць Яўмена Дзямідавіча Тарасенку, Яфрэма Фёдаравіча, Уладзіміра Міхайлавіча, Пятра Яфімавіча і Гарпіну Ігнатаўну Сувалавых.

Нашай маме пашанцавала (калі можна так сказаць). Яна стаяла побач з маладым салдатам, які з нейкай прычыны спытаў, колькі ў яе «кіндэраў». Яна паказала чатыры пальцы (пра пятага, Дзмітрыя, які ваяваў у дзеючай арміі, вядома ж, змаўчала). І тады ён даў ёй фуфайку і загадаў: «Шнэль, нах хаўзе» (хутка дадому). Але тут са словамі «брот, брот» (хлеб, хлеб) у маці ўчапіўся той самы прыхвасцень Галубоўскі. Салдат паўтарыў загад, але паліцай зноў за сваё. І тады немец з такой сілай штурхануў Галубоўскага ў грудзі, што той паляцеў потарч на зямлю. Мама то

ціхай хадай, то падбегам пераадолела палавіну дарогі (прыкладна 250 м), як наваколле разарвалі аўтаматныя чэргі. Яна аб усім здагадалася і ўпала, страціўшы прытомнасць. Доўгае знаходжанне ў лужыне каля калодзежа (тады была адліга) выклікала цяжкую хваробу, а праз чатыры месяцы мама памерла...

ТАК пачалося наша сіроцкае жыццё. На каго было спадзявацца? Праўда, дапамагалі родзічы, спагадлівыя аднавяскоўцы, чым маглі. Але ў іх саміх было па некалькі галодных ратоў і яны самі перабіваліся з вады і шчаўя на скарынку хлеба. Бацькам і маці для мяне, Надзі

і Алёшы стаў Архіп, якому не было яшчэ 17 гадоў. Ён адправіў нас у школу. Але я быў такі хваравіты, што ледзь трымаўся на нагах, і мая настаўніца Арына Якаўлеўна Тарасенка падкормлівала мяне і адагравала мае рукі. У школу я хадзіў у такім абутку: на адной назе — стары чаравік, на другой — галош. Голад, холад, нястача... Каб выкараскацца з яе, сваякі ўгаварылі Архіпа ажаніцца, але гэта не вельмі дапамагло: у разбураным калгасе заробкі былі як кот наплакаў. І тады Алёша і я апынуліся ў дзіцячым прытулку, які знаходзіўся ў вёсцы Паддабрана Гомельскага раёна. Там мы вельмі сумавалі, хадзілі паўгалодныя. Ад такога жыцця Алёша збег дадому і, каб яго не злавілі па дарозе і не вярнулі назад, больш як стокіламетровую вандроўку ён завяршыў за дзевяць дзён. Па лясках, балотах, лугавінах... Ад чаго падхапіў рэўматызм і пай-

шоў на той свет у 54-гадовым узросце.

Пазбавіўшыся апекі старэйшага брата, я адчуў такую няўтульнасць у тым дзіцячым доме, што плакаў дзень і ноч. Тады я, як той чэхаўскі Ванька Жукаў, напісаў слёзнае пісьмо Архіпу: «Богам прашу, калі ласка, забяры мяне дадому». Так я зноў апынуўся ў Куклічах. Але не надоўга. Бо там паранейшаму гаспадарылі голад, холад і нястача.

У выніку ў верасні 1944 года мы з Алёшам былі адпраўлены ў дзіцячы дом у вёсцы Глыбочыца Чачэрскага раёна. А потым у маі 1945-га нас перавялі ў Кармянскі спецыяльны дзіцячы дом. Там умовы жыцця былі нашмат лепшыя. І там, у г.п. Карма, я адчуў матчыну пяшчоту завуча дзіцячага дома Настасі Ларыёнаўны Чэчыкавай. У яе не было сваіх дзяцей, і яна нярэдка брала мяне да сябе дадому. Гэта быў вялікай душы чалавек. Я лічыў яе сваёй другой матуляй і цяпер так лічу.

У 1950 годзе я скончыў сямігодку з добрымі ведамі, і паўстала пытанне: што далей? Маіх аднакласнікаў адправілі ў рамесныя вучылішчы, а мне рэкамендавалі паступаць у педагагічнае, бо на педсавеце Настася Ларыёнаўна расказала, што я часцяком «праяўляў настаўніцкія здольнасці»: збіраў групку малодшых дзяцей, даваў ім заданні, правяраў іх веды і ставіў ім адзнакі.

Яна сама павезла мяне ў Гомель, дзе я паспяхова здаў экзамены. А напярэдадні навучальнага года павезла мяне ў Рэчыцу, дзе, у адрозненне ад Гомеля, пры педвучылішчы быў ін-

тэрнат, у якім жылі такія ж дзетдомаўцы, як і я.

ПАСЛЯ заканчэння Рэчыцкага педвучылішча я працаваў настаўнікам у Драгічынскім раёне. Потым — служба ў арміі, вучоба на філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя Чкалава. Пасля скончыў яшчэ ў Мінску дэфекталагічны факультэт педінстытута імя М. Танка, атрымаўшы спецыяльнасць лагапеда і настаўніка-дэфектолага. Так вось і атрымалася, што сельскім і гарадскім вучням я прысвяціў 46 гадоў свайго жыцця. Неўзабаве мне споўніцца 82 гады.

Пасля смерці любай жонкі жыў у Гомелі адзін у кватэры. З'яўляюся інвалідам II групы. З-за хворых ног дрэнна рухаюся, рэдка бываю на свежым паветры. Вельмі падводзіць мяне яшчэ і слых. Адна ўцеха, што пра мяне не забываюць любі мой пасынак Валянцін, які даўно стаў родным, а таксама пляменнікі.

Здаецца, апошнім часам усё наладжваецца: і пенсія добрая, і да хлеба ўсё ёсць. Адна толькі балючая рана: ніколі ўжо не ўдасца пабачыцца (хіба толькі на нябёсах) з бацькамі, Дзмітрыем, які даслужыўся да палкоўніка, Алёшам і Архіпам. 86-гадовая сястра Надзя, якую Дзмітрый у свой час забраў да сябе на Далёкі Усход, паранейшаму пражывае там. І вось гэтыя даўнія фотаздымкі, на адным з якіх сям'я Дзмітрыя, а на другім — Архіп, Алёша і я.

Іван СУВАЛАЎ

■ Кіроўцам на заветку

ШТО ПАВІННА БЫЦЬ У НОВАЙ АПТЭЧЦЫ

На жаль, не ўсе кіроўцы ведаюць, што з пачатку года да аўтамабільных аптэчак — новыя патрабаванні. З ліку такіх я і мой сусед. Паехалі мы днямі праходзіць тэхагляд. Але не прайшлі з першага разу: склад нашых аптэчак не адпавядаў удасканаленаму спісу. Сусед у той жа дзень паехаў у аптэку і купіў новую. Заплаціў за яе дзесьці 13 рублёў. Я ж вырашыў сэканоміць: перагледзеў ужо наяўную аптэчку і дакупіў усё неабходнае.

Са старой камплектацыі зніклі валідол, гліцэрыл трынітрат, ацэтылсаліцылавая кіслата, драгаверын, ларатадзін, метамізол натрыі, парацетамол, раствор сульфатэтаміду, цытрамон. Гэта тлумачыцца тым, што ў аўтамабілі немаг-

чыма забяспечыць належнае захоўванне гэтых прэпаратаў. Змены таксама закранулі перавязачныя сродкі: іх колькасць павялічылася.

Перш чым пайсці ў аптэку, я знайшоў у інтэрнэце пастанову Міністэрства аховы здароўя № 80 і перапісаў адтуль спіс неабходных медыкаментаў (які потым параўнаў са сваім старым). Вось гэты новы пералік, можа, каму спатрэбіцца:

- амонію раствор 10% — 1 мл №10 (або 10 мл (40 мл) — 1 упакоўка (або 1 флакон);
- ёду спіртавы раствор 5% — 1 мл №10 (або 10 мл (40 мл) — 1 упакоўка (або 1 флакон);
- бінты нестэрыльныя: 5 м x 5 см і 5 м x 10 см — па 2 упакоўкі;
- бінты стэрыльныя 5 м x 10 см — 1 упакоўка;
- бінт медыцынскі эластычны нестэрыльны трубчасты №1, 3 ці 6 — 1 упакоўка;

- вата гіграскапічная стэрыльная 50 г — 1 упакоўка;
- жгут кроваспыняльны Эсмарха — 1 упакоўка;
- лейкопластыр бактэрыцыдны: 2,5 x 7,2 см — 3 упакоўкі, 4 x 10 см (або 6 x 10 см) — 1 упакоўка;
- лейкопластыр катушачны 1 x 500 см (або 2 x 500 см) — 1 упакоўка;
- нажніцы тупаканцовыя 14 см — 1 упакоўка;
- пакет гіпатэрмічны ахалоджвальны — 1 упакоўка;
- пальчаткі латэксныя нестэрыльныя (стэрыльныя) №8 (L) — 1 пара;
- сурвэткі стэрыльныя памерам не менш за 16 x 14 см (45 x 29) №1 — 4 упакоўкі.

Павел, Віцебская вобласць